

# Mustin siivin kaikkiihteyden mereen

Muistokirjoituksissa lukee monesti, että vainaja oli aikaansa edellä. Häntä ihaillaan. Hän on keksinyt atomipommin ja DDT:n.

Pentti Linkola kirjoitti kauan sitten antavansa vaikka perheensä, jos saisi 1930-luvun takaisin. Häntä pidetään edistyksen jarruna, menneisyyden vähäjärkisenä haikailijana.

Eero Murtomäki on vielä enemmän ajastaan jäljessä. Hän haikailee 1860-luvulle, ainakin siitä päätellen, että hän palauttaisi korpin nimeksi kaarneen. Käsikirjoissa mustalinnun nimitää kaarneeksi viimeisenä Bonsdorff teoksessa *Eläin-tiede eli Zoologia* vuodelta 1867. Luonnontieteilijä, koulu- ja kielimies Malmberg, sittemmin Mela, muutti kaarneen korpiksi 1872 kirjassaan *Fauna Fennica, Suomen eläimistö, Nuorisolle*.

Tosin korppia käytti jo Agricola 1543, mutta hän oli ruotsinkielinen oppinut, ei kaarnekkaitojen kulkija eikä rahvaan lintutiedon tuntija. Korppi tulee ruotsista, se on kirjanoppineiden persoonaton johdos, se ei kannata kaarneen muistia.

Korpin nimesi kaarneeksi myös *Biblia, Se on Coco Pyhä Ramattu suomexi*, ensikäännöksessä 1642. Kaarnetta käyttivät suomen kansan sananluvun kuulut kokoonsaattajat Florinus, Juslenius ja Ganander 1600- ja 1700-luvuilla. Kansan käyttämien linnunnimien kerääjä Merikallio ilmoitti alkuperäisimmän korpilahvaan puhuneen kaarneesta vielä 1900-luvun alun Lapissa. Raja-Karjalassa oli voimissaan venäjäperäinen vorona.

Murtomäen lailla minäkin palauttaisin kaarneen. Se on juurevampi nimi, se kantaa pitkää ikää, pitkää muistia, se on peräisin mustalinnun tietäneiltä esi-isiltämme, se on Kalevalassa, se tarkoittaa venettäkin joka vie tiedon vesille. Kaarne on säilynyt saamessa, inarinsaamelainen sanoo *káránás*.

Kaarneessa soi linnun oma ikaikainen ääni, paljon kauempaa kuin korpissa. Sitä ääntä Murtomäki kuulee.

## Aikojen alkutieto

Kaarne on Eero Murtomäen mahtilintu, koska hän hakee luonnosta alkutietoa, synty tietoa siitä mikä kantaa kaukaa ja kestää, mikä on syvää ja yhteistä.

Kaarneen muisti kantaa aikojen alkuun.

Valhallan valtiaalla Odinilla oli kaksi kaarnetta, Hugin ja Munin, Ajatus ja Muisti. Joka aamu ne lensivät maailmaan kokoamaan tietoa.

Kaarnet tanssivat Espanjan ja Ranskan luolamaalauksissa 20 000 vuotta sitten. Kaarne oli menneiden mahtiheimojen, hebrealaisten, sumerien, babylonialaisten, kiinalaisten, kreikkalaisten, roomalaisten, kunnioittama tietolintu. Apollo muuttui kaarneeksi janotesaan viisautta.

Kristinusko rakensi sille, mitä alkukansat tiesivät. Niinpä Nooa päästi arkistaan kaarneen selvittämään, oliko vedenpaisumus päättynyt. Keskiajalle asti ihmisen mieli oli kaarneelle suosiollinen, siivosihan lintu jätteet kaupungeista ja kalusi kaatuneet sota- ja rutto-tantereilla.

Mutta uusi aika muutti mielen. Kuolemanmusta kaarne, kuolleiden syöjä, nähtiinkin pirun kätyrinä, lemmon lintuna.

Murtomäki tunsu pakon elvyttää kaarneen ja kulkijan, luonnon ja ihmisen vanhan liiton.

## Musta mahtilintu

Kiertäessäni kesällä Karjalan kalasääskenpesiä kuulin radiosta, kun Irja Askola muisteli elämänsä määränneitä kirjalöytöjä Lauritsalan kirjastosta. Sieltä minäkin koulupoikana löysin Eero Murtomäen. Irja Askolasta tuli Helsingin piispa, minustakin taivaan lintujen harras ihailija joskin vailla Askolan uskoa.

Ahmin *Haukkanevan* ja *Huuhkajan*, biologianopiskelijana *Mustan linnun*.

Nyt minulla on kaksi huonetta täynnä lintukirjoja, muutkin Murtomäet kunniapaikalla siellä toisten suurten seassa, Suomisen, Montosen, Merikallion, Paulinin, Willamon. He kaikki etsivät metsästä jotain, mitä ei kukaan osaa sanoiksi saattaa, eikä kuviksi piirtää. Jotain isompaa kuin tuhannet muut luontokirjat, joissa kerrotaan kyllä eläimistä ja kasveista mutta ei metsän tai tunturin sielusta.

Murtomäen teksti koskettaa minua syvemältä kuin muiden, niin tässä *Kaarneessa* kuin hänen aiemmissakin töissään. Hän kirjoittaa ihmisestä eläinten, metsien ja maisemien kautta, luonnossa ja luonnosta hengittäen, luontoon sulautuen, lapsuudessaan, nuoruudessaan, miehuudessaan, esi-isiansä aikana, ihmisen alkuiduilla, tuonilmaisissa.

Murtomäki liikkuu ajassa ja paikassa, sulautuu toiseen todellisuuteen, liukuu laajempaan tietoisuuteen, muistaa ja miettii juuri niin kuin ihmisen mieli, ei jär-

jestyksessä vaan avoimena, vastaanottavana.

*Mustaa lintua* seurasi hapuilu, sivuaskel merikotkan maille, kunnes kaarneen paikka palautui *Mahtilinnussa* 1994. Viisi vuotta myöhemmin káranásten skaidilla lensi suuri valkoinen pöllö, Arktiksen avotundran henki, skuolfi. Se sinetöi Murtomáen liiton lapinkaarneen kaukaisille sijoille.

*Tunturipöllö*-teoksen julkaisutilaisuudessa tapasin Eero Murtomáen ensimmäisen kerran. Murtomáki sanoi, että olemme olleet usein samojen ikipahtojen juurella. Eri aikaan.

Totta. Olen tutkinut kaarneen likinaapurina asuvaa ja kaarneen risulinnoissa pesivää tunturihaukkaa, saamelaisten fallia, yli 20 vuotta. Katson itseáni isompana kaarnettakin, olen kulkenut kaarneitten ja fallien pahdat ja kurut Kirkkoniemen ja Kilpisjärven välillä, satoja jylihi kalliotempepeleitä. Tunnistan Murtomáen kaikista kuvista kallioiden kaaret, kaarneitten ja fallien pesäpaikat ja pesintävuodet.

Minua viehättää suunnattomasti lukea ja katsoa, kuinka Murtomáki on nuo samat paikat, samat kaarneet ja fallit, supisamat siivekkáát kokenut. Jossain on käyntiemme väli ollut vain pari päivää.

Tuttuus tunteissa on huima, yhtyminen ilman lintuun ja tunturien tuuleen, johonkin ylempään ja ylempään, ihmistä ja itseáni isompaan.

Rengastin kerran kaarneen poikasen siltá samalta pahalta, jossa Murtomáki kuvasi háneen syvästi luotaneita lintuja. Ihminen, raukka, ampui linnun kuudenkymmenen poronkuseman perástá.

## Välähdyksiá veljeydestá

*Kaarne – tietolintu* lentää mustin siivin Merenkurkun metsiin ja Lapinmaan pahdoille. Murtomáki miettii maagisen mustatakin teitá taivaalla ja asumuksia ikikallioilla, omia kulkukeinojaan lapsuudesta miehuuteen jo manalle menneiden sukupolvien maille, seitojen sanoja ja syvempää tietoisuutta todellisuuden ja tarun liitosta.

Kirja on kunnianosoitus menneeseen meissä, mielenrauhaan jonka nykyajan teknoihminen on menettänyt, ja jonka tuhoutuminen on ihmissuvun suurin onnettomuus ja lopun sinetti.

Syvästi ymmärtävä, myyttejä nöyrästi myöntävä, luonnon ja ihmisen humaani ystävá kulkee kirjassa etsien kaarneiden salattua tietoa. Hän etsii ihmisen sisintá ja tärkeintá tällä taivaankappaleella, mutta sittenkin niin paljon ihmismieltá isompaa, että ei hän eikä kukaan kuolevainen voi sitä täysin löytää eikä sanoiksi saattaa.

Hän ei aina edes tunnista, missá on kulkenut, mitä nähnyt, sillä kaikille näkyvään kietoutuvat salatut unet ja kuvitelmat, tiedostettu ja saavuttamaton.

Murtomáki ei pyri hallitsemaan luontoa, hän sulautuu siihen. Hän kuvaa syvähenkistä elámää, Eino Kailan sanoin ”katoavaa väráhdystä kaikkiihyteisyuden meressä”. Se on ykseyttä ihmisen ja luonnon välillä, hengen voittoa aineesta. Hän etsii valaistumista kuin suuri Yrjö Kallinen konsanaan.

Elámässä on paljon sellaista, mitä emme tiedá

emmeká osaa selittää, sitä mikä ei alistu kuolleiksi numeroiksi eikä tutkimuksen tilastoiksi, ja se on hyvä.

Tieteentekijánákin, tieteelliseen maailmankuvaan nojaavana jumalattomana ihmisená näen kaikesta kirja- ja tutkimustiedostani huolimatta Murtomáen lailla luonnossa kaikkein ylimmán olevaisen, elán hänen lailaan syvää ykseyttä ja sanoin selittámätöntá veljeyttä kaarneiden ja haukkojen, kotkien ja kurkien, susien ja karhujen, sudenkorentojen ja sittiáisten, kaiken kanssa missá elámá virtaa.

Ihmisen ei pidá sitä selittámällä pilata, niin kuin ei rakkauttaakaan saata sanoiksi saattaa.

Támán ykseyden ylistys kuvan ja sanan keinoin, sen pohtiminen mitä avomielinen ihminen voi salolta ja skaidilta löytää mutta ei koskaan kirjoittaa kokonaisena muistiin, siinä on Eero Murtomáen elámäntyö, ja sen työn hän on tehnyt uskollisesti ja kauniisti.

Siitä miná kiitán hántá.

## Suuri salaisuus

Joka osaa nöyrästi katsoa, hánelle kaarneen silmässä väláhtää suuri salaisuus, muisto kaikkiihyteisyuden merestä, tiestä, tiedosta.

Sillä sanat tie ja tieto ovat samaa kantaa. Jo ennen Murtomákeá ihminen on etsinyt kaarneen teitá taivaalla. Intiaanit tiesivät jo kauan sitten, että ihmiskunnan piti kiittää kaarnetta siitä, että se palautti ihmisille iloksi auringon, kuun, táhdet ja tulen, jotka suuri harmaa kotka oli kaapannut itselleen. Nyt raha, ahneus, kaikki ihmisen alhaiset ominaisuudet ovat kuin tuo puhtaaseen kotkanhahmoon intiaanien aikaan naamioitunut pahuus.

Kaarne voisi vieläkin näyttää tietá hyvyyden ja kansojen kaikkiihyteyden merellä, sillä myös pohjanmiesten uskottu merkkilintu oli *hrafn*, jonka tuomalla tiedolla Floke Vilgerdsson, Hrafna-Floke, osui uuteen maahan, Islantiin, vuonna 868. Hrafnista tuli norjan *ramn*, tanskan *ravn*, englannin *raven*, saksan *Rabe*, ehká venäján *voronakin*.

Voisimme vieläkin náhdá kaarneen valkoisena, jos haluamme löytää tietá sopuun luonnon ja itsemme kanssa. Valkoisen kaarneen kuvasi jo *Olaus Magnus Carta marinassa*, kartassa tuntemattomasta Pohjolasta. Mustankin kaarneen voimaan vannoo saksalainen biologi Josef Reichholf kirjassaan *Rabenschwarze Intelligenz, Was wir von Krähen lernen können* (2009).

Jopa tiede todistaa, että kaarne on viisaista viisaimpia tällä planeetalla, se tietää ja tuntee, suree ja iloitsee, rakastaa ja vihaa, tietää kuka on, minne lentää.

Jo kaksi miljoonaa vuotta sitten kaarneen kieli, kulttuuri, tietoisuus ja tajunta olivat paljon pitemmällä kuin ihmissuvun, joka oli vasta idullaan.

Kahden miljoonan vuoden päästä, kun meidän rumimmatkin jälkemme ovat kadonneet maankamarasta, musta siipi leijaa tuulessa kuin ikiáikojen alussa, seurailee susia ja táhyilee hirvien ylvástá kulkua.

## Pertti Koskimies

FL, biologi, tietokirjailija, tiedetoimittaja